

Tietoon perustuva suostumus ja tiedonhallinta osana osaamisen varmistamista

Vuoden 2024 kolmas numero sisältää kahdeksan mielenkiintoista tutkimusartikkelia sosiaali- ja terveysalan sähköisestä tiedonhallinnasta. Kokonaisuus käsittelee myös Potilastietovarantoon, tiedonhallintaan ja digitaaliseen osaamiseen ja osaamisen varmistamiseen liittyviä tekijöitä. Kokonaisuuteen sisältyy myös Lectio praecursoria sosi-aalityön näkökulmasta.

Suomessa on ainutlaatuiset edellytykset tehdä genomitietoa ja koko väestön kattavaa, rekisteritietoja hyödyntävää tutkimusta. Esimerkiksi biopankkien näytteet tarjoavat yhdessä Potilastietovarannon (ent. Potilastiedon arkisto) kanssa laaja-alaiset mahdollisuudet tieteelliseen tutkimukseen. **Viljami Männikön** ja kumppaneiden mukaan Potilastietovarannon suurimpia haasteita ovat kuitenkin yhdenmukaisten luokitusjärjestelmien puute, tiettyjen tietotyyppien lyhytkestoisuus sekä rakenteisen tiedon puute. Tutkimus korostaa terveystietojen kansainvälistä harmonisointia, joka on keskeistä suomalaisten terveystietojen tehokkaalle yhteiskäytölle.

Kanta kokoaa yhteen paikkaan kaikki potilaan hoidossa syntyneet tiedot niin julkisesta kuin yksityisestä terveydenhuollosta. **Tuulikki Vehkon** ja kumppaneiden mukaan Kanta-palveluita käytetään enenemässä määrin tiedonhakuun. Tutkimustulosten mukaan vajaa kolmannes terveyskeskuksissa työskentelevistä sairaanhoitajista käyttääkin päivittäin Kanta-palveluja potilastietojen hakemiseen toisesta organisaatiosta, mutta osuudet ovat matalimmat julkisissa sairaaloissa ja yksityissektorilla. Jatkotutkimuksissa on tarpeen seurata Kanta-palveluiden käytön muutoksia sekä selvittää asiakas- ja potilastietojärjestelmien vaikutuksia ammattilaisten työnkulkuihin.

Terveydenhuollon potilastiedoille ja sosiaalipalvelujen asiakastiedoille on omat luovutuslupansa. **Jaana Leikas** kumppaneineen kuvaa tietoisien suostumuksen ongelmaa tilanteissa, joissa uusia teknologioita käytetään osana hyvinvointipalveluita ja vanhusten kotihoitoa. Tutkimustulosten mukaan, mikäli henkilöiltä kerättyjen tietojen käytön luonne uusien teknologioiden myötä tulevaisuudessa muuttuu, tulee myös suostumus päivittää muutoksen mukaisesti.

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian ja toimeenpanosuunnitelman mukaan Suomessa suunnitellaan vaaratapahtumien ilmoitusjärjestelmien sisällöllistä uudistusta. **Saija Koskiniemen** ja kumppaneiden mukaan järjestelmien käyttäjät ovat tyytyväisiä tietoihinsa vaaratapahtumien ilmoittamisesta ja ilmoitusjärjestelmistä, mutta tyytymättömiä ilmoitusten käsittelyyn liittyviin ominaisuuksiin. Ilmoitusjärjestelmät mahdollistavat osaltaan vaaratapahtumista oppimisen. **Tarja Kansasen** ja kumppaneiden mukaan henkilöstön tiedontarpeiden tunnistaminen, moniammatillinen osaaminen ja tutkitun tiedon hyödyntäminen ovatkin merkittävä osa potilasturvallisuuden edistämistä.

Digitaalisesta osaamisesta ja tiedon hallinnasta on tullut tärkeä taito arjessa ja työtehtävissä. **Reetta-Maria Uljaksen** ja kumppaneiden mukaan Z- ja Y-sukupolvet kokevat vahvempaa digitaalista osaamista, kuin X-sukupolvi ja suuret ikäluokat. Osaamisen varmistamisessa olisikin tärkeää kohdentaa osaamisen kehittämisen menetelmiä sukupolvien väliset digitaalisen osaamisen erot huomioiden. Digitaidot ovat kuitenkin parantuneet kaikissa ikäryhmissä, ja kahden tai useamman medialaitteen samanaikainen käyttö (*“technology multitasking”*) on lisääntynyt viime vuosina. **Krista Hylkilä**

kumppaneineen toteavat päivittäisen Internetin käyttöön olevan yhteydessä masennusoireiden ilmaantumiseen, joskin *”technology multitasking”* onkin vielä varsin tutkimaton alue. Terveystieteiden digitalisaatiosta ja teknologian kehityksestä on toivottu helpotusta pahenevaan osaajapulaan. **Marjaana Siivola** ja **Lauri Malmi** mukaan virtuaalinen opetusteknologia ei kuitenkaan korvaa asiakkaiden ja ammattilaisten välistä interaktiota. Jatko-tutkimuksissa onkin tarpeen seurata, mitä vaikutuksia teknologian käytöllä on synnytykseen valmentautumiselle ja itse synnytystapahtumakokemukselle.

Samuel Salovaaran *Lectio praecursoria* käsittelee sosiaalisen tietojärjestelmiä osana tiedonmuodostusta. Tutkimus korostaa tiedolla johtamisen lisäksi sosioteknisiä näkökulmia, joita ei tule unohtaa tietojärjestelmien kehittämisessä. Päätoimittajat haluavat lopuksi kiittää kaikkia kirjoittajia, vertaisarvioijia sekä toimituksen ja toimitusneuvoston väkeä.

Pia Liljamo, TtT, dosentti, Päätoimittaja

Miia Jansson, TtT, dosentti, Varapäätoimittaja